

Het einde van de maand of het einde van de planeet?

KLIMAATBELEID Klimaatmaatregelen die geen rekening houden met de ongelijkheid in de samenleving, zullen de onvrede bij een deel van de bevolking alleen maar doen toenemen, waarschuwt Wim Van Lancker.

Wim Van Lancker
Professor sociaal werk en sociaal beleid (KU Leuven). Schreef samen met Adeline Otto *Waarom gele hesjes niet met een bakfiets rijden: over klimaatverandering, ongelijkheid en beleid* (ASP Editions).

De Vlaming wil dat er iets wordt gedaan aan de klimaatopwarming, maar wil er niet voor betalen. Dat is, kort samengevat, een van de opvallende resultaten van De Stemming, het jaarlijkse opinieonderzoek van deze krant en VRT.Nws (*DS 9 mei*). De kerncentrales langer openhouden vindt bijna iedereen een goed idee. Maar het eigen gedrag veranderen, dat is een ander paar mouwen. De overheid moet meer doen: natuurlijk. Dat zal geld kosten: laat maar. Het doet mij denken aan een bekende cartoon. Aan een menigte wordt gevraagd wie verandering wil. Alle handen gaan de lucht in. Maar als de vraag wordt gesteld wie zélf wil veranderen, dan blijven de handen omlaag.

Zie je wel, zegt de cynicus dan. Zolang mensen zelf hun gedrag niet willen veranderen, zal het nooit lukken. Het is onze schuld. Individuele verantwoordelijkheid. Maar dat klopt niet.

Bakfiets

Het probleem is dat klimaatbeleid op de leest van hogeropgeleide tweeverdieners is geschoeid, en veraf staat van de levensomstandigheden van een aanzienlijk deel van de bevolking. Subsidies voor zonnepanelen en warmtepompen versus duurdere fossiele energie. Elektrische bedrijfs-wagens versus lage-emissiezones waar oude diesels niet langer welkom zijn. Het is geen toeval dat het in de enquête van De Stemming voornamelijk kiezers van Open VLD en Groen zijn die aangeven hun gedrag te willen veranderen voor het klimaat.

Voor mensen die de recordprijzen voor energie en benzine rechtstreeks in hun portemonnee voelen, ligt dat anders. Dat is te begrijpen, want het einde van de maand is nu eenmaal sneller daar dan het einde van de pla-

neet. Voor wie noodgedwongen in slecht geïsoleerde huizen leeft, met oudere wagens rondtuft en goedkoop vlees op het menu heeft staan, is een warmtepomp, bakfiets of kookboek van Ottolenghi iets van een andere wereld. In 2020 was het voor bijna een kwart van de bevolking onmogelijk om een onverwachte uitgave van 1.000 euro te doen. Laat staan dat ze zich renovaties van ettelijke tienduizenden euro's kunnen veroorloven, om dan via ingewikkelde paperassen een deel van de investering terug te krijgen.

Voor wie in slecht geïsoleerde huizen leeft en goedkoop vlees op het menu heeft staan, is een warmtepomp of kookboek van Ottolenghi iets van een andere wereld

Politici die beweren te luisteren naar de stem van het volk (en dat beweren ze allemaal) staan voor een dilemma. Welke stem horen ze? De kreet van de klimaatactivisten, die een drastische vermindering van het gebruik van fossiele brandstoffen eisen tijdens de klimaatmarsen, of de megafoon van de gele hesjes, die vinden dat fossiele brandstoffen betaalbaar moeten blijven? Beide groepen vinden dat ze niet worden gehoord. Beide hebben gelijk. De klimaatactivisten klagen terecht aan dat er te weinig doortastende maatregelen worden genomen. De gele hesjes zien

en voelen dat de economische onzekerheid toeneemt in hun leven en in hun omgeving, en dat klimaatmaatregelen het leven vooral duurder maken voor hen, waardoor het harken wordt om erbij te horen.

Steviger vangnet

Maatregelen die geen rekening houden met die tweespalt, met de ongelijkheid in de samenleving, zullen de onvrede alleen maar doen toenemen. Dat vreet aan het draagvlak voor een klimaatbeleid. Sociologisch onderzoek wijst uit dat in België de helft van de bevolking sceptisch staat tegenover het klimaatbeleid. Dat is een groot probleem. Hoewel de verantwoordelijkheid voor de klimaatverandering overduidelijk bij de hogere inkomensgroepen ligt, moet iedereen andere keuzes kunnen maken. Recent onderzoek wijst uit dat er in België nauwelijks huishoudens zijn met een uitstoot van broeikasgassen die laag genoeg is om de stijging van de temperatuur onder 1,5 graden Celsius te houden.

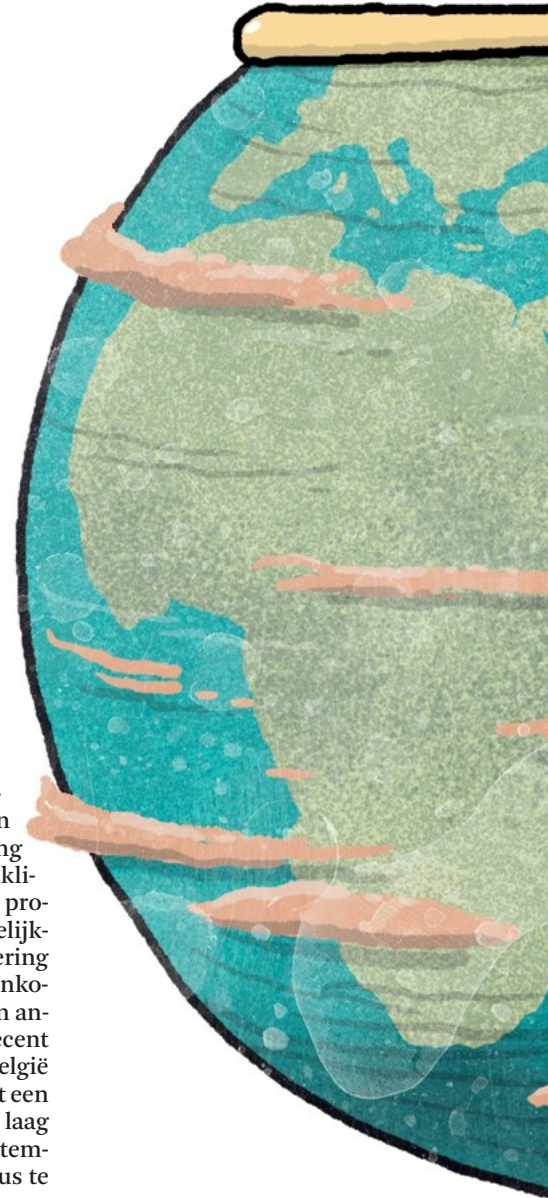
De oplossing ligt voor de hand: er moet een goed en stevig sociaal beleid worden gevoerd om het vangnet te verstevigen. Tegelijk moet drastisch worden ingegrepen in onze consumptie- en productieprocessen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Maar dat is niet wat gebeurt. Waarom niet? Deels ligt dat aan ideologie: wie de verantwoordelijkheid bij het individu legt, zal tot andere oplossingen komen dan wie vindt dat de overheid het voortouw moet nemen. En invloedrijke lobby's willen het onvermijdelijke zo lang mogelijk uitstellen. Maar vooral de angst van politici voor het stemhokje speelt mee. De so-

ciaaldemocratische politicus Bruno Touback verklaarde in 2007, toen hij minister van Leefmilieu was: 'Ik ken de oplossingen voor het klimaatprobleem. Alleen weet ik niet hoe ik daarna nog herkozen raak.'

Dat vat het probleem treffend samen: de maatregelen die genomen worden, mogen vooral niet te diep snijden in het vel van de groepen die het meeste electorale invloed hebben. Het gevolg is een klimaatbeleid op maat van de hogere inkomens.

Voorzitter met ruggengraat

Zolang het klimaatbeleid de sterken sterker maakt, en zolang vooral de

Wedden dat het voetbal een verbod op gokreclame overleeft?

Bram Constandt
Postdoctoraal onderzoeker aan de vakgroep bewegings- en sportwetenschappen (UGent).

GOKKEN Een verbod op gokreclame is een goede zaak. Er is geen bewijs dat het spelers naar het illegale circuit jaagt, stelt Bram Constandt.

Minister van Justitie Vincent Van Quickenborne (Open VLD) wil gokreclame bijna volledig verbieden (*DS 9 mei*). Organisaties uit de preventieve gezondheidszorg juichen die beslissing toe, maar vanuit de gok- en de sportsector komt er forse tegenkanting. Argumenten tegen een verbod focussen op drie elementen: gokreclame zou mensen niet aanzetten meer te gokken, een verbod zou spelers naar het illegale circuit sturen en het zou de doodsteek betekenen voor de sportsector. Voor geen van die drie argumenten is er wetenschappelijk bewijs.

Gokproducten of kansspelen zijn van alle tijden. Maar onze maatschap-

pelijke houding tegenover gokken is door de jaren heen gewijzigd. Vroeger ging het om een ietwat obscure en haast verborgen offline activiteit. Onder impuls van het internet is het een alomtegenwoordige en hippe vrijetijdsbesteding geworden. De daaraan gekoppelde (wild)groei aan (online) gokreclame heeft die gewijzigde houding mee in de hand gewerkt.

Recente studies tonen aan dat reclame gokken aantrekkelijk maakt, faciliteert, stimuleert en normaliseert. Gokken is heel zichtbaar, beschikbaar en bereikbaar en wordt sociaal aanvaard en gepromoot. Veel mensen staan onvoldoende stil bij de risico's.

'Gok met mate'

Wie te veel gokt of dat vaker doet dan hij of zij zou willen, loopt onder meer het risico om schulden te krijgen of

problemen in zijn of haar relatie, op het werk (door afwezigheid) of met de gezondheid (angsten, depressie en zelfs zelfdoding). Problematisch gokgedrag heeft dus niet alleen gevolgen voor het individu, maar ook voor de maatschappij. De sector onderschrijft die risico's voor een stuk, maar wijst erop dat hij zijn verantwoordelijkheid al neemt.

Verantwoordelijkheid is mis-

Een overgangperiode van 2,5 jaar geeft de sportsector ruim de tijd om andere markten aan te boren

schien wel hét kernconcept in de wereld van gokreclame. Bedrijven beweren verantwoord spelgedrag te promoten. Denk aan de verplichte 'gok met mate'-waarschuwing tijdens gokreclame. Maar ze leggen een stuk van de verantwoordelijkheid bij de consument, vaak zonder de noodzakelijke flankerende maatregelen te nemen. Het argument dat een verbod op gokreclame spelers naar het veel gevaarlijkere illegale circuit zou sturen – waar er minder regulering en bescherming is – houdt geen steek. Geen enkele onafhankelijke wetenschappelijke studie toont aan dat zo'n verbod mensen van het legale naar het illegale circuit doet overstappen.

Voortrekkersrol

Ook de sportsector voelt zich geïnteresseerd. Georges-Louis Bouchez, voorzitter van de MR en van voetbalclub

© Lectrr

meest kwetsbaren de gevolgen ervan voelen in hun portemonnee, zal het falen. Dit is wat politici niet goed genoeg beseffen: een goed werkende sociale bescherming is een noodzakelijke voorwaarde voor een effectief klimaatbeleid. Ook daar is werk aan de winkel. De omvangrijke Belgische welvaartsstaat en het ooit zo geroemde niveau van sociale bescherming geven minder en minder zekerheid aan de meest kwetsbaren, terwijl de sociale uitgaven in toenemende mate ten goede komen aan de midden- en hogere inkomensgroepen. Ziet u de parallel met het klimaatbeleid?

Het is pas als mensen massaal andere keuzes kunnen maken, dat het mogelijk wordt om op korte termijn de klimaatdoelstellingen te behalen. Daarvoor is een sociaal beleid nodig dat meer geeft aan wie het meer nodig heeft en dat de kloof tussen de gele hesjes en de klimaatactivisten verkleint, en een doortastend klimaatbeleid dat rekening houdt met de levensomstandigheden van alle burgers. Dat is de politieke kwestie van onze tijd. Wie de nieuwe voorzitter wordt van Groen of CD&V, maakt niet uit. Zolang het maar iemand is met een ruggengraat.

Francis Borains, vraagt zich zelfs onomwonden af 'of het voetbal echt kapot moet?' Gokoperatoren zijn inderdaad een zichtbare en genereuze sponsor. Maar een verbod op sport-sponsoring zal niet het einde betekenen voor de wendbare en robuuste sportsector. De formule 1 ging ook niet ten onder aan het verbod op tabaksreclame.

Een overgangperiode van 2,5 jaar geeft de sector ruim de tijd om andere markten en inkomstenbronnen aan te boren. Dat de strenge regulering de Belgische sportwereld met een internationaal competitief nadeel opzadelt, klopt maar deels. Tal van landen, zoals Spanje, Italië en het Verenigd Koninkrijk, voerden onlangs een soortgelijk verbod in of bereiden er één voor. Op termijn volgt er logischerwijs dus toch een soort van 'level playing field', zeker als ook internatio-

nale sportfederaties zullen volgen. Dan kan België maar beter een voortrekkersrol opnemen.

Een gokje wagen zal mogelijk blijven. Dat is prima, zeker als dat in een verantwoorde en vooral veilige omgeving kan, waarin de consument beter wordt beschermd. De doorgeslagen normalisering van gokken moeten we in vraag blijven stellen en aanpakken. Meer regulering en een verbod op gokreclame zijn daarom toe te juichen.

Zo'n verbod zal de gok- en sportsector niet 'liquideren', zoals Bouchez stelt. Hoogstens worden de miljardenwinsten van de gokoperatoren wat afgeroomd en boeken we een grote maatschappelijke winst door de zichtbaarheid en de negatieve gevolgen van (problematisch) gokken in te perken. Daar kan op zich (bijna) niemand tegen zijn, toch?

column

Ignas Devisch

Tradities zijn niet in steen gebeiteld

Het recht op abortus staat in Amerika al sinds het Roe v. Wade-arrest uit 1973 onafgebroken ter discussie, maar nu lijkt het echt bedreigd. Tenzij burgerverzet het tij alsnog kan doen keren.

Volgens het oorspronkelijke arrest is een verbod op abortus in deelstaten in strijd met het grondwettelijke recht op privacy, dat is vastgelegd in het veertiende amendement. Een gelekt conceptarrest, geschreven door een conservatieve hoge rechter, gaat uit van het omgekeerde. Het veertiende amendement zou ter aanvulling van de grondwet alleen die rechten moeten garanderen die 'diepgeworteld zijn in de geschiedenis en de traditie van de natie en impliciet aanwezig in het concept van geordende vrijheid'.

Dat eerste zou volgens de conservatieve rechter niet het geval zijn, omdat er voor 1973 nooit sprake was van een recht op abortus en omdat de meeste staten abortus verboden. Met 'geordende vrijheid' verwijst hij naar de afweging tussen verschillende belangen, het

recht van de vrouw op abortus versus de rechten van de foetus als potentieel leven.

Het Hof argumenteert dat verkozen politici dat laatste per staat zelfstandig moeten kunnen interpreteren en het ene belang meer gewicht moeten kunnen toekennen dan het andere. Opnieuw

verwijst het daarbij naar de traditie dat de federale overheid de staten daarin zelf de ruimte geeft en geen restricties oplegt, zoals het arrest uit 1973 deed.

Als die interpretatie het straks haalt, zal dat dramatische gevolgen hebben. In liefst 26 van de 50 staten zou abortus niet langer of maar heel beperkt mogelijk zijn. De mensen die het recht op abortus inperken vanuit het argument dat we persoonlijke vrijheid niet onbelemmerd kunnen interpreteren, komen vaak uit dezelfde hoek als zij die het recht op wapendracht verabsoluteren en op dat terrein geen enkele vrijheidsbeperking dulden. Een erg cynische situatie. Een kleine kring van elitaire ondemocratische krachten houdt de VS steeds meer in een versmachtende wurggreep. Een en ander toont aan dat de politiek-juridische instellingen in de VS niet langer representatief zijn. Een kentering zit er niet meteen aan te komen.

Ziet de toekomst van de VS er bijgevolg diepdonker uit? Ja en nee. Dat zowel organisaties uit de civil society als de bedrijfsweld in opstand komen, is hoopgevend. Ame-

rikaanse bedrijven laten zich in de publieke ruimte steeds vaker uit over gevoelige onderwerpen. Dat is geen toeval. De tijd dat ondernemingen gewoon producten maakten en zich verder niet om de wereld hoefden te bekommeren, lijkt voorbij. Veel jonge werknemers eisen waardegedreven ondernemerschap en een minder destructieve omgang met de planeet. En consumenten worden kritischer over maatschappelijke keuzes die bedrijven maken.

Natuurlijk proberen enkelen zich nog te beperken tot windowdressing, maar kritische burgers doorprikken die façade in een vingerknip. Hoe omgaan met diversiteit, duurzaamheid of ethische keuzes? Die vragen liggen op het bureau van ceo's. Ondernemingen die er geen transparantie over bieden, krijgen het moeilijk. Het is best mogelijk dat sommige keuzes die ze maken niet vrij zijn van opportunisme, maar zolang consumenten hen ertoe dwingen tegen de conservatieve achterhoedegevechten in te gaan, is er nog hoop.

Wellicht biedt het verzet dat vandaag vanuit de buik van de samenleving tot stand komt, een aanzet tot een nieuw en participatief bestuursmodel. In dat verband loont het de moeite het befaamde essay van Benjamin Barber uit 1992 (*Jihad vs. McWorld*) te herlezen. De opgave waarmee zijn tekst eindigde,

is meer dan ooit aan de orde: de toekomst van de democratie zal participatief zijn, of niet zijn. Spreken met de mensen die de gevolgen dragen van beslissingen – in deze de vrouwen – is daarbij een cruciale voorwaarde.

Als daarentegen de grote instellingen op geen enkele manier burgers betrekken bij hoe de krijtlijnen van de samenleving eruitzien, zal het verzet blijven toenemen en krijgen we het vertrouwen in de instellingen nooit hersteld. In die zin heeft het Hooggerechtshof gelijk: elk land heeft bepaalde tradities die je nooit zomaar kunt negeren. De cruciale denkfout in de redenering van het Hof is dat tradities niet voor verandering vatbaar zijn. Om dat na te gaan moet je voeling hebben met diverse groepen in de samenleving. Dat het Hooggerechtshof hopeloos faalt in die opdracht, is ondertussen duidelijk.

Ignas Devisch is hoogleraar medische filosofie UGent en ceo van Itinera. Zijn column verschijnt tweewekelijks op dinsdag.

correcties & aanvullingen

Ventilus. De hoogspanningslijn Ventilus wordt aangelegd tussen Brugge en Kortrijk, niet tussen Brugge en Oostende (*DS 9 mei*).